

Да “правадыроў” беларускага народу¹

Я пішу гэтыя некалькі слоў горкай праўды аб беларускай запраўднасці не затым, што я сумняваюся ў Вашай ідэйнасці, не затым што лічу Вас самазванымі, а не запраўднымі правадырамі беларускага народу, а іменна затым, што народ верыць Вам, бо толькі з гэтага, а не з чаго іншага вынікае тое вялікае зло, якое Вы несъядома сееце паміж нашага народу, бо найбольш шкодзяць народу тыя, якіх народ лічыць сваімі ідэаламі, якім ён сьлепа верыць, іменна дзеля таго, што ён лічыць іх ідэаламі і іменна дзеля таго, што ён сьлепа ім верыць, бо гэтым паніжаецца сьвядомасць масаў да звычайнага фанатызму. Гэткі закон запраўднасці, дзеля гэтага сьвядомыя правадыры народаў перш-на-перш стараюцца ўнікнуць гэтае акалічнасці як агня.

І ні што іншае, як толькі гэтае, найбольш шкодзіць прабужджэнню сьвядомасці беларускага народу. Ніякі уціск уладаў і ніякія “зdraднікі” беларускага руху не шкодзяць гэтулькі, колькі шкодзяць тыя, якія дзякуючы сваёй шчырасці, дзякуючы сваёй ідэйнасці вядуць да канца сваго згубную справу, бо не тое зло, на якое можна паказаць пальцам, але толькі тое, — чаго ніхто не бачыць і не разумее; не той шкодзіць народу, які сам разумее, што ягоная справа ілжывая, але толькі той, хто гэта робіць з запалам ідэйнасці і шчырасці.

Як бачым, адное ідэйнасці і шчырасці вельмі мала дзеля таго, каб быць правадыром народу. Праўдзівым правадыром народу можа быць толькі той, хто ў сваім сэрцы адчувае біццё сэрца цэлага народу, хто ўмее стрымліваць страсці і гвалтоўнасці несъведомых масаў, хто нясе адказнасць за ўсе, нават несъведомыя чыны народу; але хто гэтага не ведае і “служыць” народнаму руху тымі ідэямі, якія ён запазычыў ў дактрынараў-палітыкаў, карыстаючыся страсцямі масаў дзеля сваіх палітычных мэтаў, — дык ці ж можа той быць правадыром народу, ці ж можа ён быць ягоным прарокам?

Адно, што зрабілі “правадыры” нашага народу, і што Вы цяпер робіце у далейшым цягу — гэта нейкія недарэчная фікцыя сялянска-работніцкай еднасці, адчуваная па шабло-

ну розных сацыялізмаў і марксізмаў з рознымі бязсэнсоўнымі клічамі як “сялянска-работніцкі урад” — сялянска-работніцкая аднасьць і г.д. Мы чулі розныя ўсхваленні гэтай ідэлёгіі, толькі ніхто не сказаў нам, дзе яна вырасла? З чаго яна створана? Яна вырасла з сацыялізму, створанага работніцкім рухам заходняе Эўропы, і створана з матэр’ялаў, сфабрыкованых машынамі партыйнае палітыкі; і гэты васьмь вытвар прынесены на грунт народу бадай выключна сялянскага, зусім не знамага ні с сацыялізмамі, ня з палітыкамі і нават мала знаёмага з самым сабою і прадзначаны дзеля таго, каб вясці яго да лепшае будучыні. Але ж, ціж не выглядае гэта на пародыю!

І якія з гэтага вынікі?

Вы пэўныя, што гэтая пародыя прабудзіла сьвядомасьць нашага народу, бо Вы бачылі рух, які яна ўзьняла, Вы бачылі, што масы паверылі правадырам і пайшлі за імі, але ці адчувалі пры гэтым правадыры, чым б’ецца сэрца народу, ці разумелі яны тое, што пхае народ, галоўным чынам несьвядомую моладзь на гэты шлях? Я пэўны, што “правадыры” гэтага не разумелі і не разумеюць, не бачылі і не бачаць, бо ім ходзіць зусім не аб тое; ім ходзіць аб тое, каб народ ім верыў і яны думаюць, што калі народ будзе верны, дык яны яго жыўцом завядуць у сацыялістычны рай!

Але я пакажу Вам другі бок мэдалі.

Вы крычыце несьвядомаму народу аб уціску капіталу, аб бязпраўі, якое чыніцца над працоўным народам і г.д. і г.д. І што-ж найбольш зразумеў народ з гэтае Вашае агітацыі, галоўным чынам, як сказана, несьвядомая моладзь? А васьмь што: несьвядомая маса гэтае моладзі зразумела, што буржуазны ўціск прымушае яе цягнуць сялянскае ярмо, тады калі яна, гэтая моладзь, магла б аддаць свае сілы болей пачэснай і вялікай народнай справе. Толькі буржуазны ўціск прымушае іх цягнуць сялянскае ярмо, але сялянска-работніцкіх урад дасьць ім нешта лепшае. І васьмь гэтыя “гэны” лічаць, што гэты ўрад — гэта будзе іхні ўрад; гэта яны будуць правіць усім, будуць камісарамі, чакістамі, нават звычайнымі катамі, але не будуць толькі цягнуць ужо сялянскага ярма. На сьцене у Гродзенскім арэшце я прачытаў адбітак гэтае маніі. Нейкі гэній-палітык, які не патрапіў злажыць фразы з некалькіх слоў, нацарапаў нешта безглуздае, безграмаднае, сэнс чаго такі: калі вы б’еце нас, дык мы вам у сто раз зробім тое самае.

Гэта ёсць тое, што Вы прадстаўляеце сабе як рэвалюцыйны настрой беларускае вёскі, і што ў сутнасці зьяўляецца маніяй улады: — нешта недарэчнае, нешта безглуздае, нешта дзікае, нешта хваравітае, нешта гумарыстычнае, каб не было яно гэта жудасна сумна.

Не ігнарыруйце гэтых і падобных фактаў, бо шмат аб чым падобным Вам вядома, але Вы не лічацеся з гэтым, лічачыся адно з сваімі палітычнымі праграмамі і планамі, Вам здаецца, што гэта — не важна, што гэта можна абмінуць і замаўчаць, дзеля гэтага Вы ўсыяж сьвядома трубіце гэткамі маніякам аб іхняй над'звычайнай сьвядомасьці. Напэўна, што для Вашых палітычных плянаў гэтую манію, створаную Вамі, Вы спакойна можаце ігнарыраваць, але не забывайцеся, што Вашыя палітычныя пляны гэта адно, а жыцьцё — гэта другое, і жыцьцё не ігнарыруе гэтай маніі так, як ігнарыруеце Вы.

Колькі разоў ўжо жыцьцёвая запраўднасьць бязспрэчна даводзіла аб памылках правадыроў беларускага руху, але ніколі ніхто не меў адвагі сказаць аб гэтым. І — ва ўсім вінаваты нехта іншы. І цяпер асабліва пераконваюча, асабліва сільна гаворыць аб гэтым жыцьцёвая запраўднасьць, але ізноў у далейшым часе мы чуем лаянкі і абвінавачваньні некага іншага, а ніколі ня чуем ад Вас праўды аб тэй жыцьцёвай запраўднасьці, якую ўжо разумеюць больш сьвядомыя, нават адчуваюць менш сьвядомыя — і не разумеюць адно маніякі, якія сьлепа вераць Вам і на якіх Вы толькі і можаце апірацца.

Дык ведайце, што на Вас ляжыць адказнасьць за народную справу; ведайце, што сеючы свае рэвалюцыйныя настроі, ці папросту манію ўлады, Вы памагаеце тым, хто панявольвае наш народ, сееце семя ненавісьці, вядзеце да пагрозы вайны і разрухаў ў нашым краі.

Я ведаю, што Вы — “правадыры” беларускага народу не пачуеце гэтых некалькі слоў горкай праўды і пакінеце бяз увагі, але ёсць такія, якія думаюць так, і я лічу сваім абавязкам сказаць Вам гэта, бо маўчаць немагчыма, няхай гэтыя некалькі слоў пройдуць дарэмна, няхай яны будуць нечутны, але тое, што жыцьцё скажа, не можа прайсьці дарэмна, таго Вы не можаце нечуць.